

Gazet'a esse regulatu de 2 ori, si F6ica una data pe septomana, ad. Mercurea si Sambet'a. — Pretiulu loru este pe 1 anu 10 f., pe diumetate anu 5 fr. austr. inlainturulu monarchiei. Pentru tieri straine 15 f. pe unu anu s6u 45 doideceri, or 3 galbini si 3 doideceri mon. sunat6ria. Se prenumera la t6te posteale c. r., cum si la toti cunoscutii nostri DD. corespondenti. Pentru serie „petit“ se ceru 8 cr. val. aust. Taps'a se cere inainte.

Nr. 39.

Brasiovu, 13. Maiu 1861.

Anulu XXIV.

Telegramu.

Viena, 24. Maiu. Eri urm6 denumirea Domnului **Alessandru Bohetielu** de comite s6u capitanu supremu pentru districtulu Nasaudului. Oficialii tablei regesci inca nu'su denumiti. Nascu.

Cuventulu lui Franciscu De6k,

rostitu

in cas'a deputatiloru in 13. Maiu 1861*).

Timpuri grele, ani plini de pericole au trecut prestre noi. Natiunea n6stra a statu apr6pe de o nimicire totala.

Ci pe candu provedinti'a dumnedie6ca de o parte nea cercetatu cu atatea suferintie, de alta a desteptatu si putere in peptulu nostru, pentru c6a se nu concademu si patria n6stra aruncata in pericolu cu atatu mai inflacaratu se nio inhimu.

Dea cerulu, c6a in dilele cele de cercari grele se simu invatiatu si ca cei carii amu fostu uniti in suferintie, se simu uniti si in lucrurile n6stre.

Noi suntemu reprezentantii natiunii, carea 'sia depusu s6rtea s'a in manile n6stre si asigurarea viitorului seu o a concrediatu on6rei si priceperii n6stre. Problem'a n6stra este importanta, pusetiunea ne este grea, pentrucu starea la care amu devenitu e extraordinaria. Au mai fostu si alta data casuri in viati'a n6stra constitutionala, candu suveranulu si natiunea in privinti'a unoru ceatiuni de dreptulu publicu nu er6 invoiiti; fostau timpuri candu casurile de c6rta s'au prefacutu in desbinari stricati6se. Atunci inasa atatu domnitorulu, catu si natiunea se afl6 pe acelasi terenu, adica pe terenulu constitutiunii unguresci recunoscute de ambele parti; amendoue partidele se provoc6 la aceleasi legi, pentrucu disput'a nu curgea asupra val6rei legiloru, ci asupra explicarii acelora. Acum inasa nu stamu pe o temelie recunoscuta de ambele parti; acum nu se tragu la indoic6la cestiuini particulare din dreptulu publicu, nici intielesulu legiloru, ci natura constitutiunii n6stre si val6rea legiloru n6stre fundamentale. Ei voiescu se ne dea si n6ue constitutiune, nu inse pe aceea pe care ei nio luara cu forti'a, ci alt'a, un'a noua, straina, o ruptura din acea constitutiune comuna, pe carea ei o gatira pentru t6ta monarchi'a. N6ue inasa nu ne trebuie constitutiune data, ci noi ne receremu constitutiunea strabuna, carea nu a fostu vre unu daru, ci ea s'a intemeietu prin contracte reciproce si s'a desvoltatu din vieti'a natiunii; acea constitutiune, pe carea noi dupa timpuri o amu acomodatu la cerintiele seculului si totu noi insine voimu se o acomodamu inca si pe viitoriu; acea constitutiune ale carei principii fundamentale sunt consacrate din seculi. Dreptulu si legea, cum si santiania invoieiloru stau in partea n6stra; in contra n6stra este: puterea materiala**).

Intre atatea nevoi si pericole avemu trebuintia mai vertosu de doue lucruri: constantia si prevedere. A cede acolo, unde concessiunea este totu una cu sinuciderea, s6u a cutedi6 ceva in ruptur'a capului acolo unde nu cere trebuintia, am6ndoua acestea aru fi crime in contra natiunii.

Diet'a s'a constituitu si noi trebuie se desbatemu si se decidemu despre form'a si coprinsulu celei dintaiu adrese serbatoresci.

Trei intrebatiiuni ne stau inainte: Ce se dicemu? Catra cine se vorbimu acelea, care trebuie se le vorbimu? Si in ce forma se turnamu noi rezultatulu cointielegerii n6stre? — Acestea trei intrebatiiuni stau in legaminte strfusa un'a catra alt'a; deci imi voiu spune in privintia la t6te trei nepretenti6s'a mea opiniune.

Mai antaiu de t6te voiescu a cuvent6 despre coprinsulu serbato-

*) Acestu cuventu si proiectulu de adresa merita a se citi cu t6ta luarea aminte, nu numai pentrucu Fr. De6k trece astadi de capulu unei partite f6rte numero6se si tari, nu numai pentrucu numitulu oratoru e unulu din cei mai eminenti juristi si barbati de statu, ci si pentrucu in acelu cuventu se p6te ved6, c6a in ogliunda situatiunea politica din dilele n6stre. —

**) Puterea a r m a t a.

Not'a Red. Gazetei.

rescei n6stre adrese. Eu in cuventarea mea nu me voiu margini numai la simpl'a enumerare a obiectelor, pe care dorescu a se priimi in declaratiunea n6stra, ci fiindca la o cauza atatu de importanta trebuie se simu cu luarea aminte tocma si la imbinarea si legamintea obiectelor, asia imi ceru voie dela onorabil'a casa a citi unu proiectu formulatu, dupa carele eu dorescu a se compune cea dintai a n6stra adresa. (Dupa ce se va desbate si modifica vomu publicao intr'odata, pana atunci ei cam scimu cuprinsulu din Nr. tr.)

(Va urm6)

3./15. Maiu 1848 in 1861,

Diua de 3./15. Maiu 1848 e bine cunoscuta on. publicu, e acea di insemnata, in care romanii ardeleni constituindoue in siedintie formali sub inspectiunea comisariilor regesci tramisi de in. guberniu, s'a declarat pre sine de „natiune politica independenta“; „a decretatu stergerea iobagiei“ si a protestatu in contra uniunii Ardealului cu Ungaria, pana candu nu va fi reprezentata si natiunea romana, c6a atare in dieta si primita prin articulu de lege. — Mai lipsia se decretese, c6a ac6sta di se fia serbat6re nationala pentru totudeuna, ceea ce se facu cu 13 ani mai tardiu.

Si c6a se scia on. publicu cum s'a facutu ac6sta, debe se afle, ca cu vreo 3—4 dile mai uainte se respondi o fama surda, „c6a in 3./15 Maiu se liene in Blasiu unu maialu stralucitu, la care sunt invitati toti romanii cu romancutiile loru. — Ac6sta fama surda asia cum f6, atrasa pre acea di o suma de romani mai zelosi la Blasiu, carii inca in ajunulu dilei ce era destinata pentru maialu, incepura asi manifesta prin cuvinte respicate dorinti'a de a serba 3./15. Maiu nu cu jocuri si petreckeri ci cu santa liturgia, cu marire intru cei de susu lui Dumnedieu si alte rugatiuni bisericesci, si cuveate omenesci, precum s'a si facutu in t6te bisericile, in cea catedrala cu asistentia si binecuvantarea Escelentiei Sale parintelui metropolitu, si in biseric'a orasiului cu acea vechia formalitate obserbata si la parentii mosii si stramosii nostrii in Roma vechia, ca pre catu tempu tien6 in acea biseric'a s. liturgia, cantarea desteptate romane si unele cuventari potrivite cu festivitaea dilei se inchisera t6te boltele, pravaliiile si dughenele din orasiu.

Ba la rugatiunea — osfestania — ce se facu in campulu libertatii, unde p6tra asediata acum 13 ani serbi de m6sa, pre care se pus6 sant'a cruce si caldarusia cu ap'a ce se santi si a carei stropire de ma6a omen6sca fu urmata iudata si de man'a cea dumnedie6ca spre multiamirea si indestulirea tuturor. Cata deosebire intre caderea chorului din Turda, si ploiti'a ce a urmatu dupa rugatiunea si stropirea din campulu libertatii!

Dupa m6s'a cea frugala, destulu de multiamit6ria, ce o dete Esc. Sa. Dn. metropolitu celoru mai betrani din concurentii serbat6rei ne chiam6 clopotulu celu mare slu metropoliei pre toti la „Inserata, unde ne mangai6ra f6rte multu modulatiunile cele potrivite ce le face pro. topopulu Begnescu atatu in cantarile biserioesci, catu si in desteptate romane!

Dela 8 6re s6ra pana in diorile diminetiei conferentie private si balu nu stralucitu dar' fidelu.

In 16. Maiu intr'o siedintia formala ce se tien6 in sal'a cea mare a metropoliei — odini6ra seminariulu clericiloru lui Aaronu — se desbatura mai multe obiepte interesante si cestiuini taietorie in vieti'a.

Fogarasiu, 17. Maiu 1861.

Restaurarea in Tier'a Oltului.

In 13. Maiu s'au tienutu aici in curtea dominala o conferintia sub presiulu Illustr. Sale Dlui consiliariu gubernialu Aldulianu c6a comisariu regiu, si a Domnului capitanu supremu Ioane Branu de Lemeni.

Conferinti'a au fostu 6mpusa din 341 romani si din 59 neromani (unguri, sasi, evrei).

Romanii s'au infaciosiatu la conferintia cu st6gulu loru nationalu, pe care era scrisu ou litere aurite „limba“, si la o parte mare dintra membrii conferintiei vedeai pe palaria lunga coarda nationala o hartia galbina, pe care era cu litere vinete scrisu „limb'a.“

Siedinti'a s'au deschis la 10 ore înainte de amédi, si mai antaiu impartasiesce Il. Sa D. capitanu s. conferintiei, ca inaltulu regiu gubernu anulandu conclusele adunantiei districtului din 16. si 17. Aprile a. c. sau induratu a esmite din sinulu seu pe Il. Sa D. cons. gubern. Ioane Alduleanu in calitate de comisariu regiu cá in intelegere cu Il. Sa si cu fruntasii acestui districtu nobilu, se aduca administratiunea districtului in ordine prescria de legi.

Apoi se redica D. consiliariu gubern. Alduleanu si in o cuventare forte potrivita tienuta mai antaiu in limb'a romana, apoi in cea magiara, salutá adunanti'a in numele guvernului r. si impartasi adunarii calitatea sa de comisariu regiu, recomanda pedirea terenului legalitatii, demustra tristele urmari a le abaterii dela elu, si revocandu in memoria tristulu trecut de ani 12, recomanda adunantiei, intelegere buna, armonie si iubire fratiésca.

Din partea adunantiei si redica D. Jakab György si esprima in numele adunarii bucuri'a, ca vede in mediloculu adunantiei o persóna, care va sci midiloci o impacuire intre tóte partidele din acestu districtu. —

Dupa acésta denumi Dn. consiliariu gubernialu doi notari (unu romanu si unu magiaru) pentru purtarea protocolului in limb'a romana si magiara. —

Acésta fú marulu de cérta intra noi si fratii magiari. —

La acést'a vreo cateva minute s'a observatu intre membrii romani, cu deosebire intre inteligenti'a romana ce era de fačia, o liniste plina de seriozitate, apoi audiai intre poporu cuvintele: „ce se fia acésta ca in 16. si 17. la móra de hartia s'a scrisu protocolulu numai romanesc si acum se se scrie si in alta limba.“

Mai antaiu, cerendu cuventu, se rodica I. Romanu si cere ducerea protocolului numai in limb'a romana, dicundu, ca districtulu acesta este pana la o mica exceptiune curatu romanu; ca ducerea protocolului in 2 limbe despre unulu si acelasi obiectu este superflua; ca unu protocolu dusu in alta limba decatu in cea romana nici s'aru puté verifíca, de órece maioritaea absoluta a acestei adunantie nici o iota nu pricepe magiariesoe, dara din contra fratii magiari, cari sunt de fačia, toti pricepu romanesc.

Acést'a a fostu de ajunsu a sparge ghiati'a cea tare.

Romanii ce erau de fačia toti cá unulu strigara, ca protocolulu se se duca numai romanesc.

Dn. consiliariu gubernialu, precum se observá, nu era pregatitu pentru o opositiune din partea membrilor rom. atatu de mare si solidara, reflectá ca intrebarea limbei nu se tieue de ordinea dilei, ca designarea limbei pentru purtarea protocolului este curatu dreptulu comisariului regiu, ca chiamarea adunarei este numai alegerea comitetului centralu, in alu carui cercu de activitate cade si intrebarea limbei, ca eschiderea limbei minoritatii nu corespunde principiului libertatii.

Acum se redica Dnulu Gál János (cunoscutu din conferinti'a din Alb'a-Julia) si dioe ca purtarea protocolului numai in limb'a romana este lucru ilegalu, ca dupa legile positive protocolulu ar' trebui se se pórté numai in limb'a magiara, dara totusi in favórea fratiétatii nu pretinde acést'a cu eschiderea limbei romane, ci poftesce numai, cá protocolulu se se duca in ambe limbele.

Acésta au produsu sgomotu mare intra membrii romani fara in-se de a se turbura catu si de puçinu ordinea cea buna ce au domnit in totu decursulu siedintieloru.

Aici se ridicara dintra intielegintia romana I. Romanu, Georgie Strimbu, protopopulu Popescu . . . sustienuti de toti romanii si aratarea, ca in alte comitate si districte ale Transilvaniei, unde romanii sunt numerosi si in unele locuri chiaru in maioritate fačia cu confratii magiari fura eschisi cu limb'a loru materna din afacerile publice, ca in districtulu Fogarasiului sunt presté 65,000 de romani catra 2000 neromani, ca principiulu maioritatii mai cu séma in gjurstarile acestui districtu justifica din destulu ducerea protocolului numai in limb'a romana. —

O desbatere de 5 ore nu au fostu deajunsu, cá inteligenti'a romana se se fi pututu apleca la cea mai mica concessiune in acésta privintia. —

Vediendu fratii magiari, ca caus'a e cá perduta cerura, cá adunarea se se verifíca, ce s'a si intemplat. —

Acum D. consiliariu gub. provocá inea odata pe inteligenti'a romana, se considere lucrulu bine si se'si declare opiniunea in sensulu legiloru.

Inteligenti'a romana unulu dupa altulu de nou s'a declarat in sensulu mai susu aratatu.

Se scóla I. Romanu si dice, ca de ore ce acésta conferintia este conchiamata si compusa dupa tóte formele legii; de ore ce acum este si verificata, de ore ce acum acestei conferintie sub nici unu pretextu nu i se mai póte denegá caracterulu legalitatii; de ore ce nici acea se póte denegá, ca in puterea acestei adunari — resp. a maioritatii ei — sta a'si dealege limb'a protocolui; de ore ce o maioritate de

parte precumpanitóre s'au declarat destulu de chiaru pentru ducerea protocolului numai in limb'a romana: asiadara rogá pe D. consiliariu gub. se aiba bunatate a enuciá votulu maioritatii.

Inainte inse de a enuncia acestu votu roga pe D. capitanu s. se si dee si Dsa parerea asupra acestei cestiuni. —

D. capitanu supremu, dela care nici ca asteptamu altuceva, arata in o cuventare romanésca plina de spiritu nationalu, ca limb'a protocolului nu póte fi de catu numai cea magiara.

Membrii romani prorupsera la acésta in strigari de „se traiés, ca!“ care tienura mai multe minute, ridicandu pe Dn. capitanu s. cu scaunulu in susu.

Acum Dn. consiliariu nu'i remase alta, decatu se enuncia votulu maioritatii, care suná:

„Cu tóte ca conclusulu maioritatii in aceea parte e nelegalu, ca adunanti'a a causatu si a forsatu desbaterile asupra cestiunei limbii, asupra unui obiectu, care nu se tieue de competenti'a ei, de ore ce inse toti membrii romani, cari facu maioritaea de parte precumpanitóre in adunantia, ceru necontentitu ducerea protocolului numai in limb'a romana si deolara, numai astfelu de protocolu alu privi de protocolu alu conferintiei legalu si obligatoriu pentru sine, asia dioe D. consiliariu, ca Domnialui nu'i remana alta decatu s'au a disolvi adunanti'a, séu a enuncia votulu maioritatii.“

Inse luandu in privire disordinea ce ar' urmá in districtulu Fogarasiului din lips'a unui organu reprezentativu, din lips'a unui comitetu centralu, luandu in privire ca scopulu meritalu alu acestei adunari, este constituirea unui comitetu centralu, cá dóra se nu se sacrificé scopulu formeloru, asiadara nu póte disolve adunarea, ci concede purtarea protocolului numai in limb'a romana. —

La acésta protestara fratii magiari cu D. Gál János in frunte si voira a parasi adunarea. —

Aici suntemu cu mare multumita datori D. consiliariu gub., caci a sciutu cu atat'a intieptiune si tactu adevratu diplomaticu si cu asia cuvinte dulci a liniati pe fratii magiari, catu au remasu in adunantia pan' la fine. —

Cu acést'a trecuramu la alegerea comitetului. —

Aici nu avuramu grantati, fiindca in diu'a trecuta avuseramu o mica conferintia, unde asupra compunerii comitetului ne amu fostu in voitu cu fratii magiari si sasi, cá ad. comitetulu se consté din 100 de membrii, din care 70 se fia romani si 30 neromani. Acum s'au cetitu numai din partea romaniloru acei 70, precum si din partea neromaniloru acei 30 de membrii, si care fora exceptiune fura de catra adunantia numiti. —

Asia romanii aici in lupt'a cea dintaiu au remasu invingatori, ei au remasu consecuenti otaririloru din 16. si 17. Aprile.

In 13. la 4 ore s'a inceputu desbaterile in comitetu sub presiudu Illustritatei Sale D. capitanu supremu. —

(Va urmá.)

Campe ni, 19. Maiu n. 1861.

Pre lunga tóte ca diregatoriile politice a le fostulu gubernu absolutisticu cu 15. ale curintei au inchisu tóte protocéle lucruriloru administrative; cu tóte ca nou denumitii oficiali comitatensi cari fusera se vina in cea mai de aprópe atingere cu poporulu de aici in datulu de susu 'si dederu dimisiunea din cauza, ca denumirea loru o priveacu de nelegala — de órece representatiunea comitatului din an. 1848 in contra protestului nostru facutu in Aiudu in 26. Aprile cu ocaziunea conferintiei preliminaré se a intregitu pre sine insusu „de noi fara de noi“ — poporulu din acestu giuru munteanu chiaru in acele momente sgomotóse, in care se vede mai dicundu lasatu fara de nici o administratiune, petrunsu de instinctulu nationale romanu, a venit la cunosciintia de sine asia, catu caracterulu ce lu dovedesce in acestu tempu reformatoriu e admirabile.

Poporulu munteanu si a depusu sórtea s'a in manile barbatiloru de incredere, ai natiunei sale, priu urmare densulu va lua numai aceiasi direptiune ce i se vede mai salutare fačia cu venitoriulu nationale. —

Cu sange rece privesce totu romanulu de pre aici tóte nedreptatile ce se comisera cu reconstituirea comitatelor pre bas'a constitutionale priu nerespectarea adevratelor dorintie ale sale. — Dicu cu sange rece privesce la tóte acele neindreptatiri patrate de acei conationali liberali, cari numai in sensu egoisticu manifestésa egal'a indreptatire de atatea ori repetita de pre tronulu Domnitoriului, — pentruca unu instinctu secretu 'lu convinge, ca si natiunea romana, care a avutu odata unu asia inceputu inaltu, debe se vina la ciut'a destinata pentru popórele lumii lui Ddieu.

Nu mai incape nici o indoiéla dar', ca staruinti'a fiacarui romanu adevratu in parte si in genere — e — desvoltarea nationala la gradulu perfeptiunei politice, intelectuali si religióse morali pre fundamentulu dreptatei, pre calea legala, a linistei si a pacei.

